

TUDÓSÍTVÁNY

A SZEGEDI

KEGYES-TANÍTÓRENDI NAGY-GYMNASIUMRÓL

185⁸/₉-iki

TANÉVRE.

S Z E G E D.

NYOMTATTA BURGER ZSIGMOND.

1859.

TARTALOM.

- I. Értekezés a felgymnasiumi Olvasókönyv álláspontjairól.
  - II. Tanári kar.
  - III. Püspöki biztosok.
  - IV. Városi tanbizottmány.
  - V. Kivonat az 1857/8 és 1858/9-ki jegyzőkönyvekből.
  - VI. Érettségi vizsgálatok.
  - VII. Kötelezett és nemkötelezett tantárgyak.
  - VIII. Az előadott rendes tantárgyak vázlata.
  - IX. Kidolgozási feladatok.
  - X. Vallási és erkölcsi ügy.
  - XI. Jótékonyági rovat.
  - XII. Kivonat az 1858/9-dik tanév folytán érkezett Intézményekből.
-

A felgymnasiumi Olvasókönyv álláspontjairól.

1. §.

A felgymnasiumban jelenleg divatozó tanrendszer alkotmánya fölötté sokat vár a tanodai olvasmányoktól. Bizonyítja ezt a többi között azon előny, melyet nekik az időnként fölhasználható taneszközök sorában tulajdonít. Az ilyféle megelőnyösítést ott, hol, a kitűzött czél nagysága miatt, egy lépés sem történhetik alapos átgondolás nélkül, csak fontos indokok eredményezhették. Annyi bizonyos, hogy akár minden mástól elszigetelten akár az érintett eszközök sorában legyenek a tanodai olvasmányok tekintve, azonnal szembe ötlendik az érdeklőség, mely őket a köznevelési pályának ügymozgásai között folyvást jellemzi. Mivel pedig az, a mi a köznevelési pályának ügymozgására érdeklőleg hat, mindig oly tárgy, mely a róla hozott és irányszerűleg megvitatott ítéletek mozgását is érdeklővé teszi: úgy véljük, hogy e tulajdonság a következő gondolatok itteni előadását is eléggé indokolja.

Azon ítéletek között, melyek a tanodai olvasmányok ügyében hallhatók, három párté gerjeszt legnagyobb figyelmet. Mások ítéletei, az előbbiekéi alá sorolhatók levén, itt mellőzhetők. Az első párt az Olvasókönyvek mellett lép föl; a második az egyes írók összes munkáinak alkalmazását védi; a harmadik a kiegyenlítés útján jár. Amazok ítéletei valamint elv ügy eredmény dolgában is szemközt állanak egymással; az utolsó főleg az egyoldalúságok ellen támad ki. Egyik párt sincs követők nélkül, de a vitatkozás menete vajmi sokszor tanúsítja, hogy a követők felfogása ritkán üti meg a kellő mértéket. Különösen ama nézetről, mintha az első és második párt ítéletei csak amúgy vaktában vagy egyedül mellékczéltek tekintetéből voltak volna kikapva, tüstint le kell mondanunk, mihelyt a támogatásuk végett előhozott bizonyítékok mivoltára komolyabban ügyelünk. Bizonyítékaik nincsenek önkényileg galyabítva, annál kevesebbé voltak vaktában fölkapva, és mégsem lehet őket fogyatkozatlannak tekinteni.

Oly pont, melynek alapos fölvilágosíthatása végett minden más előtt a pártok ügyállásával kell megismerkednünk.

2. §.

Az első párt az Olvasókönyvek czélirányosságát vitatja. Okoskodásai ezekben öszpontosulnak. Az Olvasókönyvek, ha jól kezeltetnek, a nevelés ügyére nézve csak hasznosak lehetnek. Az ok nagyon szembetűnő. Míg ugyan is az Olvasókönyvek a tanulóknak egyénileg szükségelt készségek megindítására és megszilárdítására nagyon kedvező alkalmakat nyújtanak: addig a jól választott és jól rendezett művek, tartalmi szintűgy mint alaki jelességeiknél fogva, utat nyitnak többféle ismeretekhez. Ha pedig az iránytalan szétáradástól ment nevelés a fiatalok művelését és tanítását úgy intézi, a hogyan azt az ő egyéni sajátosságuk igényli, akkor az Olvasókönyvek czélirányossága iránt a legparányibb kétség sem támadhat.

A második párt az egyes írók összes munkáinak alkalmazásához ragaszkodik. Okai következőleg hangzanak. Az írók összes munkáival, főleg a gymnasium hetedik és nyolczadik osztályaiban, az Olvasókönyvekénél mind irányra mind hatáskörre nézve több és biztosabb jót eszközölhetni; mert az érintett osztályok a jelesebb íróknak oly jellemzését igénylik már, mely azok életének valamennyi oldalát, az ezekben érvényesített irányokkal együtt, okszerűen tárgyalván az ifjakat úgy képezze, hogy azok egykor a nyilvános élet viszonyai és működései között sokoldalúlag fölhasználható tagokká lehessenek. Ehhez azonban koránsem elég az életből merített példák pusztá fölhordása, az iránymondatok elvontan tartott elemezetése, vagy az egyes, ha még oly remek, műdarabok rideg tárgyalása; mert ezek, minden hasznosságuk mellett sem fogékonyíthatják és ügyesíthetik úgy a fiatal szellemet, hogy ez magát bármikor és bárhol ne csak tájékozhasssa, hanem gyors és eszélyesen biztos ténykedése által érvényesíthesse is.

Non pro schola, sed pro vita discimus: úgy intéztessék tehát a nevelés, hogy annak folytatában az ifjak azon elmei, kedélyi és akaratí készségekkel biztosan fölruháltassanak, melyek nélkül az élet sokoldalú bonyodalmai között hiába történik bármily törekedés a közösen ohajtott jóllét felé. A mely tanár előtt az ily, közösen ohajtott jóllét megvalósítása lebeg, az a tanodai Olvasókönyvekkel, ha még oly szabályosan voltak is szerkesztve, soha be nem érheti. Az Olvasókönyvek az írók munkáiból csak részegészeket vagy töredékeket adnak, melyek az írók elmei, kedélyi és akaratí készségeit, meg az ezen készségek viszonszerű munkálkodása által szerzett szellemi kineéseket nem tükrözhetik eléggé világosan és úgy vissza, hogy azok egy, sikerdúsan áthatható egészlet képezzenek: következőleg az Olvasókönyvek nyomán vezetett ifjak sem hajthatják azt önmagukban végre, a mit még is részint a célzatos önművelésnek részint a gyakorlati életnek tekintetéből minél gondosabban végre kell hajtaniok. Szükséges ugyan is, hogy az íróknak helyesen fölfogott' és alaposan átértett életfolyását önmagukban utánéljék; mert csak az öntudatosan végrehajtott utánélés által szilárdíthatják meg önmagukban az olynemű készségeket, minők az írókban munkáik szerkesztésekor valódi-lag szerepeltek.

A harmadik vagy is a kiegyenlítő párt az ügy folyásának egészen más szerkezetet kölesönöz. Alapvetését ítészkedés, haladását óvakodás oszlopolván először is az előbbi nézetkörökből mindazt eltávolítja, a mi bennök a nevelés mivoltával, meg a nyilvános tanintézet viszonyaival össze nem fér; megtartja ellenben és öszhangzóvá teszi mindazt, a mi velök megegyező. Itészkedőleg átértvén, hogy az első párt a tanulóban csak elszigetelt azaz egyedül önmagára viszonyított egyént, a második csak másokra viszonyított lényt vagy is csak társasági tagot lát, kijeleli a határvonalokat is, melyeken belül mindegyik mozog. Az első működési nézetköre a nevelési individualismus, másodiké a nevelési universalismus: miért is az első csak azt szorgalmazhatja következetesen, a mit az egyéniség kialakítása, a másik ellenben csak azt a mit a társasági viszonyok hullámozása szükségel. Amaz a tanulót fejlesztí, hogy egyéni-leg önállóvá, emez idomítja, hogy társaságilag fölhasználhatóvá tegye.

A harmadik párt ítélete szerint ezek merő egyoldalúságok, mert a tanuló sem nem egyedül cél, hogy mindent önmagának. sem nem egyedül eszköz, hogy önmagát a társasági viszonyok hullámozásának mindenkép alája vesse, hanem öszszerű rendeltetésénél fogva cél is eszköz is. Cél, mint egyén, kinek irányában a társasági viszonyok észszertüleg fölhasználándó eszközök; eszköz, mint társasági organum, kit céljainak irányában a társaság használ föl. Szóval a concretismus a tanulót oly hivatásos személynék ismeri, kinek szabadon megvaló-

sítandó öncéljában vagy is eszméjében az egyéni és társasági célok valódi, egymást kölcsönösen kiegészítő célmozzanatok gyanánt érvényesítendők. Vagy más szempontból itélve, a concretismus a tanulóban oly személyt lát, ki magát csupán akkor tartandja igazán érvényesítettnek, ha magát a társasággal szellemileg azonosítja, s így azonosulván vele, saját céljában azét is és annak céljában sajátját is nemcsak föltalálja elméletileg, hanem elő is mozdítja gyakorlatilag.

3. §.

Ez azon sokaktól nem értett, több vitatkozótól pedig félreértett álláspont, melynek belszükségű tartalmassága miatt a harmadik vagy is a nevelési concretismushoz szító párt ítélete a felgymnasiumi olvasmányok ügyében is különbözik az előbbiektől. Hogy az olvasmányok a tanoda külső viszonyaira nézve szintugy mint a nevelés mivoltánál fogva szükségesekek, és hogy az érzett szükségesen segíteni kell, azt a pártok emberei közösen elismerik; ámde midőn a segítségnek módját ejtik, az elfogadott elvek különbségéhez képest a kivitelben is különbözőleg alakulnak.

Az individualisták a szükségelt módejítésre nézve így okoskodnak. A tanulóban a természet oly, eredetileg meghatározott egyént állított elő, kinek fejlesztésekor természetlen bármily nevelési mód, ha az a kialakítandó egyén sajátjától elüt. Csak az jó a nevelési pályán, a mi egyénileg célszerű. Az egyén, mint teremtmény, csak bizonyos, előre meghatározott cél tekintetéből lett olyanná, a minő: természetlen tehát rá nézve az oly nevelési mód, mely azt, a mi végett épen olyanná lett, nem az egyénen belül, hanem valahol azon kívül keresi. Ezen oknál fogva gáncsolandó a mesterkélésnek bármily faja, mert nem a külsőségek felé hajlongó önkény, hanem az egyéniségben nyilvánuló természeti szükségképiség teszi az alapot, melyen a nevelés nagy munkájának nyugodnia kell. Minek következtében az olvasmányok között is csupán azok érdemlik a kijelelést, melyek a tanodába gyűlt ifjak egyéniségének legbiztosabban megfelelnek.

Az individualisták ilyeszerű vitatmányainak irányában a concretismus pártolói következőleg gondolkodnak. Nem tagadhatni, hogy az individualismus elve a tanodai olvasmányok gyűjtésekor határoz; de az, hogy egyedül határozzon, sem a nevelés mivoltával sem a tanoda viszonyaival nem hangzik össze. Megadandó az egyéni sajátjának, a mit annak célba vett kialakítása természetszerűleg szükségel; vigyáznunk kell mindamellett, nehogy az elszigetelő kialakítást nyomban követő elszögletesítés az egyénileg tárgyalt növendékben a társaság leendő tagját előre megsatnyítsa. Meg fogja pedig okvetetlenül satnyítani, mihelyt abban az oly készségek föltéteinek meggyökeredzése ellen tör, melyek nélkül a társasági viszonyok bonyodalmai között a leghivebben kialakított egyéni sajátja sem vetheti meg alapját önmaga biztos érvényíthetésének.

De hamindjárt ezen oldalt nem fessegetjük is, lehetetlen gyakorlati szempontból, hogy az individualismus elvének egyedüli alkalmazása gymnasiumaink rendeltetésének ne ártson. Gymnasiumaink közvetlen célja jelenleg az ifjuság egyetemes képzettsége. Hogy ez több pontra nézve különböző bánásmódot igényel a magánszerű nevelésénél, azt egy kis meggondolás is tanúsíthatja: hibás tehát azon vélemény, mely a gymnasiumban mindazt foganatosíthatónak hiszi, a mi a magánszerű körben foganatosítható volt. A hol előre megmondatik, hogy az ifju, egyéni határozottságának következtében, ilyen vagy amolyan életirányban neveltessék, ott az individualismus elvének foganatosossága iránt nincs kétség; mások azonban a sokszzerű egyéniséget magába fogadó gymnasium ügyviszonyai. Legyen bármily belátó és

bármily tapintatos a tanár, lehetetlen, hogy ő ott mindenik egyéniségnek annyi és úgy elkészített tápelemet nyújtson, mennyit a hivatásszerűleg kifejtendő egyéni sajátosságok szükségellenek. Képtelenség tehát azt is kívánni, hogy az Olvasókönyv, mely az egész tanodának használatára iratott, mindenik egyéniséget különleg kielégítsen. Hogy pedig ott mind tartalomra mind alakra nézve annyiféle Olvasókönyv használtassék, a hányféle egyéniség találhatik, még nagyobb képtelenség. És még is ez lenne a szigorú következetességgel alkalmazandó individualismus elvének ez ügybeni sürgetménye.

Az universalisták ellenben a szükségelt módejítés tekintetéből a növendéket oly lénynek tartják, kit a társaság, mint idővel fölhasználható tagot, az előkerült viszonyokhoz és az ezekben hullámzó érdekekhez képest majd így majd meg amúgy átídomíthat. Csak az jó a nevelési pályán, a mi társaságilag czélszerű. Ezt szokták ők vitatni. Rájok nézve nem az előre meghatározott egyéniség, hanem a külső viszonyokban nyilvánuló korszellem teszi az alapot, melyen a nevelés irányai és módjai nyugszanak. Kóranyag. nem valódi tag előttük az oly egyén, kit a társaság a közösen ohajtott jóllétnek viszonzszerű megvalósítására föl nem használhat. Mivel pedig a fölhasználást annál szabadabban üzheti, minél több és forgathatóbb készségekkel vannak a tagok fölruházva: szerintök a tanodai olvasmányok is a fölmerült életviszonyok szerint választandók.

Ezek fölött a concretisták így elmélkednek. Következik ugyan a nevelés mivoltából, hogy az universalismus elve határozzon; de hogy egyedül határozzon, az nem következik. A korszellem, melybe némelyek oly igen nagy súlyt helyeznek, meg az okszerűség, melyet amannak önérvényítési módja gyanánt tekintenek, fontos és figyelemre méltó tárgyak; szükséges mindamellet, hogy akkor, midőn őket méltányoljuk, azt, a mi bennök lényeges, attól, a mi csupán esetleges, jól megkülönböztessük. Ha nem tennők, nélkülözve lenne a gát, mely a képzelem és az önkény csapongásainak útját állhatná. Semmi sem bizonyítja ezt inkább, mint az olvasmányi divatcikkek gombaszerű szaporaságának színetlensége. Alig lehet itt-ott egyetlenegyre találni, mely a korszellemet a maga tisztaságában csak valahogyan is méltányolná. És még is mindenik homlokán akarja viselni a korszerűség bélyegét!

Igaz, hogy az ifjuság egyetemes képzettségét nagyon elő lehet mozdítani; de mit használna a készségekbeni sokoldalúság, ha a szerzett készségeket a belsőleg szükségelt erkölcsi egység nem magasztosítja. Nem látjuk-e számtalanszor, hogy az a bármire kész társasági tag épen nem valódi tagja mindig a társaságnak, mint erkölcsileg kialakított egésznek. Az a bármily viszonyokhoz könnyen simuló eszélyesség, mely most a nevelési pályán majdnem egyedül sürgettetik, legkevesebbé sem szokott mindig karöltve járni azon erélyességgel, mely az emberi szellem valódi méltóságát mindenkor híven visszatükrözi. Pedig az a dísz, mely a társaságot saját tagjai előtt igazán tiszteletre méltóvá teszi, nem a forgatag eszélyeskedésben hanem a kristálytisza erényességben gyökeredzik. De lehetséges-e, hogy az ilyféle dísz öntudatosan meggyökeresíthetessék ott, hol a növendékek a természeti hivatás ösvényéről a korszellemmel mindig és minden irányban kaczerkódó mesterkélés által tudatkábítólag eltereltetnek? Soha! És még is előbb utóbb ezt eredményezné az universalismus elvének egyoldalú alkalmazása.

4. §.

Ezek concretistáink ítéletei az egyoldalú pártok ellenében. Méltányolják elveiket, de nem azok kivételét. Megismerik, hogy elveik a nevelés fölívében szükségképi monazzatok, de

épen azért, mivel csak mozzanatok, úgy találják, hogy azokat, mint fejlődési fokokat, nem csak helyre, hanem érvényre nézve is a föelv alá kell rendelni. Lépés, mely nem maradhat fontos eredmény nélkül. Eddig az egyoldalú pártok elvei birtak önállósággal, ezentúl az önállóság a föelvet illetendi; mert azokban és azok által mindig a föelv érvényesíti önmagát. Nem vetik el concretistáink az előbbi pártok elveit, mert ezt téve, saját elvöket ürítenék ki a szükségelt tartalomtól; de azért, mert az elveket el nem vetik, legkevesebbé sem osztoznak az azokhoz ragaszkodók egyoldalúságában. Fentartják az elveket, sőt lényeges nyomatókat is helyeznek azokba, de a nélkül, hogy a föelvnek azok általi önérvényítését akár külső akár belső mellékokok miatt akadályoznák. Szóval, azon elveket, melyek az előbbieknél általános önállósággal birtak, viszonylagos önállósággal ruházzák föl és midőn ezt teszik, a nevelés föelvének adják az öt megillető elsőséget.

Innen azután önként következik a kivitel átalakulása is. A concretisták ítélete szerint a nevelés főczélját sem az individualisták sem az universalisták nem érvényesíthetik úgy, a hogyan azt érvényesíteni kell. Nem az individualisták, mert valamíg ők a növendékben csak az elszigetelt egyéniséget tárgyalják fejlesztőleg, képtelenné teszik őt az azon társasági viszonyok között sokirányulag foganatosítandó eszélyességre, melyeknek folyamlásán belül az egyén saját czéljában az egészét és az egész czéljában sajátját megvalósítani köteles. Nem az universalisták, mert valamíg ők a növendékben csak a sokoldalú társasági tagot tárgyalják idomítólag, képtelenné teszik őt arra, hogy ő, a hatáskörére szünetlenül munkáló viszonyok szövészkezdései között, az egészben oly taggá legyen, minővé neki saját, eredeti hivatásánál és megtehetékezetttségénél fogva lennie kell. Az individualisták nem fordítanak illő gondot a növendék azon oldalára, mely egyetemleges, az universalisták ellenben arra, mely egyedleges, holott az igazi nevelő a tanodai olvasmányok kezelésekor is mind a két oldalnak egységbeni fejlesztésére tartozik ügyelni. És az ilyféle ügyelésre őt nem valamely külső indok kecsége, hanem tulajdon meggyőződése sarkalja. Teljesen meg van ő arról győződve, hogy a növendék, mint ember, az adott vagy részben legalább előhozott viszonyok között saját hivatásának meg nem felelhet, hacsak özszerüleg nem neveltetik. Mivel pedig az olvasmányokat kezelő az ily nevelést csak úgy mozdíthatja elő a maga épségében, ha törekvés az olvasmányok szerkezettisége nem csak nem akadályozza, hanem elősegíti: láthatni, hogy az olvasmányok, melyek a tanodában nevelési eszközök gyanánt fölhasználandók, mind tartalmukat mind szerkezettiségi módjokat illetőleg fölötte nyomatókos tárgyak.

Ezek után mintegy magától jő itt elő e tudakolás: minő tulajdonokkal kell tehát amaz olvasmányoknak elláttatniok, melyek a felgymnasiumi osztályokban czélszerűleg fölhasználhatók?

5. §.

Az universalisták az összes munkák fejtegető magyarázását és az írók jellemzését ajánlják. Okaik már előbb említették. Magától következik, hogy ők itt csak a legjobb írókat érthetik. De kik azok sajátképen? Némelyek azokat értik, kik az irodalom történetében korszakot képeztek; mások ellenben azokat, kiknek munkái az általuk képviselt korszaknak sajátzerüségét legtisztábban visszatükrözik. Miből világosan kihozhatni: hogy ők a tárgyalandó írók megválasztásába nagy súlyt helyeznek, de midőn e súly minőségének meghatározása jő kérdésbe, a kiindulási pontok váltakozása miatt magát az ügyet zavarttá teszik. Míg az egyik fél egyedül a korszaki mozgások elvének hódol, addig a másik egyedül a mozgások ered-

ményét tartja szem előtt. Ámde mivel, részint az külső viszonyok ingadozása részint az ezen viszonyok által több irányban föltétezett írók nézeteinek külözködése miatt, ugyanazon elvből különböző eredmények sarjadoszhatnak: könnyen megesik, hogy azok, kik az iskolában tárgyalandó írók kijelelésekor egyedül a korszaki mozgások eredményeiből indulnak ki, az eredmények okaira és ezek működési föltételeire keveset hajtván, az írók kijelelését balúl intézik. Söt, mivel a korszaki mozgásoknak alapúl szolgáló elv tartalma több elemből, terjedéke meg több fejlődésköböl áll: az is könnyen megesik, hogy ez itt a tartalom és terjedék mozzanatai közöl ehhez, a másik amahoz ragaszkodván, a kijelelés súlyosságának okát is az írók különböző tulajdonaiba helyezi. Az annyira sürgetett gyakorlati sokoldalúság tekintetéből a kijelelés ezen útmódja is védelmezhető ugyan; de védelmeztessek bármint, a mélyebben látók soha sem fogják azt a nevelés föczéljához vezetö utak között legbiztosabbnak itélai.

Tegyük mindamellert, hogy az universalisták itéletének az iménti oldalról nincs mitöl tartania; tegyük, hogy a tárgyalandó írók czélirányos kijelelése megtörtént: mondhatni-e már azért, hogy a tanodai siker biztosítva van? Mondhatni-e, hogy a kijelelt írók összes munkáinak kijelelésével a nevelés föczéljának ügyfolyása is tetteleg elő lesz mozdítva? A válasz vagy igenlö vagy tagadó. Ha tagadó, mire támaszkodandik akkor az universalisták sokat igéro sürgetése? Ha igenlö, hol és ki által fog a sikert hozó kezelés végrehajtatni? Kétségkivül vagy iskolában a tanár, vagy otthon a tanuló által. Az iskolában sokkal rövidebb az idő, hogysen ott a tanár az egyebekkel is elfoglalt ifjak előtt a kijelelt írók összes munkáinak magyarázását és a kivánt jellemzést úgy teljesíthetné, a mint azt a már említett szelleml utánélésnek sikerbiztos végrehajtása szükségesli. De hamindjárt az idő engedné is, az ifjak fejlettségi állapota ki nem kerülhető akadály. Hiszen az iskola készíti csak még az ifjakat, hogy idővel az írók összes munkáinak helyes fölfogását, az írók alapos jellemzését és ezekkel együtt a sürgetett szelleml utánélést is foganatosan végrehajthassák. Mit kelljen ezek után az ifjak magánszerű vagyis tanodán kívüli szorgalmáról ezen ügyet illetöleg tartanunk, magától értetik. Valamíg a kivánt készségekkeli ellátásnak időt és gondot igénylö munkája tart, a készségek alkalmazásának ohajtott eredménye nincs, nem is lehet okszerűen biztosítva. Mindennek megvan a maga ideje.

És így az universalisták nézetbeli egyoldalúságából következik, ha ök az ügyet az individualisták kezében látják. Minek megtörténtével az írók összes munkáit az Olvasókönyvek váltják föl. Nem javasolhatók tehát iskoláinkban, mint tüzetesen tárgyalandó olvasmányok, az írók összes munkái; midön azonban ezt kimondjuk, legkevesebbé sem véljük onnan számüzendönek az oly irányok tárgyalását, melyekben a kornak szelleme megnyilatkozott; mert a kérdés alatti kornak szellemét az Olvasókönyvekben is föl kell találnunk. Az Olvasókönyvek az individualisták javasolványai.

De miért tartozik az Olvasókönyv a kornak szellemét visszatüközni; és ha csakugyan vissza tartozik tüközni, hogyan fér ez össze ama követeléssel, melyet az individualismus az Olvasókönyvhöz intézni szokott? A korszak szelleml valami egyetemleges, az individualismus által pártolt írói sajtászerűség pedig valami egyedleges: gondolható-e tehát ez oknál fogva, hogy ugyanazon Olvasókönyv mind a két oldalnak igazán megfelelhessen?

Mivel fontosak, tisztába is hozandók e kérdések. Megjegyzendö azonban, hogy itt mi, a már mondottak erejénél fogva, nem értjük, nem is érthetjük az olynemü Olvasókönyvet, melynek szerkesztésekor az elvontan vett individualismus elve bir eldöntö befolyással; hanem értjük az olyfélet, mely az egyoldalúságtól ment concretismus álláspontjáról szerkesztetik.

6. §.

Itt az állaspont, melyhez eljutottunk, özszerü, özszerüek tehát ama követelmények is, melyeknek a szerkesztendő Olvasókönyv meg tartozik felelni. A követelmények közül csak hármát hozunk itt föl, mert föladatunk ezuttali megismertetése többet nem szükségel. A követelmények így hangzanak: *a)* Ugy szerkesztendő a felgymnasiumi Olvasókönyv, hogy az a nemzeti szellemnek korszakonkénti fejlődését hüven visszatükrözze. *b)* Ugy szerkesztendő a felgymnasiumi Olvasókönyv, hogy az a korszakot képző és a korszakot képviselő íróknak fokenkénti életfejlését hüven visszatükrözze. *c)* Ugy szerkesztendő a felgymnasiumi Olvasókönyv, hogy az a nevelés főczéljához vezető utnak irányában mind a tanárt mind a tanulót eligazodottá tehesse.

E követelmények sorában az első és második az irodalom természetén, a harmadik a tanoda rendeltetésén nyugszik. Hogy a tanoda oly hely, hol az ifjuság rendeltetészerű fejlesztése gyakoroltatik, azt, úgy véljük, nem szükséges itt újra említenünk. Az ifjuságnak kellő készségekkel, kellő ismeretekkel és kellő tökélyekkel ellátása a nevelés főczéljából szükségképen következik; rosziúl fogatnék tehát föl a tanodai működés, ha célba vett eredményei a nevelés főczéljával össze nem hangzanának. Lehet ugyan olykor a tanodában is valamely különleges czélnak megvalósítása végett működni; ámde, hogy a tanoda műhelylyé ne váljék, a különleges czélnak a főczél mozzanatai között mindig föl kell találtatnia. Ha nem találtatik föl, a működés, mely végette van, nem sajátképi nevelés hanem idomítás. Ha pedig föltaláltatik, akkor a különlegesnek, mint közvetlen, czélnak érvényítésével a főczélnak, mint közvetettnek, érvényítése is mindig együtt jár.

Áll ez az Olvasókönyv kezelésére nézve is akár hajtassék az végre a tanár akár a tanuló által. Soha se váljék pusztá idomítássá, hanem legyen valódi nevelés. Arról azonban, hogy nevelés legyen, főleg nálunk, az Olvasókönyvnek is kell gondoskodnia. A „hogyan?“ a kezelendő Olvasókönyv szerkesztőjének dolga. Annyit követelhetni tőle: hogy az a kezelés módjára nézve is mind a tanárnak mind a tanulónak vezérkönyvül szolgálhasson. Szolgálánd, ha annak egyik része a kezelési mód föltéteiről úgy fog értekezni: hogy azoknak kellő átértése után, a hivatásos tanár magát a kezelési módot biztosan gyakorolhassa, az így gyakoroltat a figyelmesített tanuló lassanként elsajátíthassa, a gyakorlatilag elsajátítottat az értekezés olvasásának segélyével szellemileg áthathassa; végre a már magáévá tettet akkor, midőn tulajdon szellemének fejlesztését öntudatosan munkálja, tehetségeihez mért biztossággal alkalmazhassa. De mi az, főleg az Olvasókönyvben, a mire alkalmazhatja?

7. §.

E kérdés bizonyos tartalmat szükségel, mely nem akárhogyan, hanem csak jól kezelve válhatik olyanná, minővé őt a nevelési pályának több ágra szakadt és több irányban mozgó foglalkodásai között tenni tartozunk. Igazolja e tartozást a soha szem elöl nem tévesztendő nevelési czélegység is. Mihelyt pedig e helyen, a már elért állaspont özszerüségénél fogva, valamely tartozás igazolható, kötelességgé lesz, mely a nevelés dolgában szükségképi. A mi pedig abban szükségképi, annak ugyanazon lény szolgálánd alapúl, a mi alapját teszi az emberi rendeltetés megvalósíthatásának is. Ezen lény a szellem. Ha tehát a kezelési mód bizonyos tartalmat szükségel, az mindig azok közül leend, melyeket a szellem, míg önmagát rendeltetészerűleg fejleszt, köteles önmagának birományává tenni. Köteles, mondjuk, mert azt saját fejlesztésének szükségképi föltétei hozzák úgy magukkal. Ugyde a szellem e föltétek között is csak azon tartalmat teheti önmagának valódi birományává, mely vele igazán rokon: láthatni

tehát, hogy ő akkor, midőn a kezelési módot alkalmazza, az Olvasókönyvből is csupán azt fogja saját birományai közé befogadni, a mi abban igazán szellemi. De mi az, a mi az Olvasókönyvben igazán szellemi?

Vessünk e kérdés felötlése után egy pillantást az irodalom mivoltára. Igényelni látszik ezt itt az Olvasókönyv is, mert ez sincs, nem is lehet az irodalom határain kívül. Némelyek szerint ugyan is az irodalom azon elmeműveknek összesége, melyek valamely nemzet tagjai által irattak. Mások szerint az irodalom azon írásba foglalt elmeműveknek összesége, melyek valamely nemzet szellemi életfejlését vieszatükrözik. Ezen értemények közül az első az elmeművek tényezőire, a másik ugyanazok tartalmára vonatkozik. Ámde mivel a nemzet szellemi életének tartalma csupán az által lehetett az irodalom tartalmává, hogy a tényezőket vagy is az írókat nem csak áthatotta, hanem kisebb vagy nagyobb mértékben ezek által is át lön hatva; továbbá mivel ezen áthatás az írók részéről csak azok egyéni sajátságának módosító befolyásával teljesíthetett: nyilván van, hogy az Olvasókönyv kezelője az irodalom összes tartalmában azt, a mi a nemzeté, attól, a mi a tényezőké, mindig jól meg tartozik különböztetni. De nyilván van azonfölül még az is, hogy tanodáinkban az elmeművekkel és az írókkal való megismerkedés nem határvető cél, hanem igazat szólva, csak eszköz, mely azért van, hogy az ifju a nemzet szellemi életfejlésének önszellembeni utánélésére képesítettvén, a nemzet folyó életét önmagáéval és önmagáét a nemzetével azonosíthassa, ennek végrehajtása után pedig a nemzeti nagy egészben nem csak fejlesztett, hanem fejlesztő taggá is legyen.

8. §.

Érdeünkben áll most már azon fejlesztvények ismerése is, melyek által a szellemileg élő nemzet önmagáról bizonyosságot tesz. Három ily fejlesztvényt hozhatunk föl, ugymint a tényt, a gondolatot és a nyelvet. A nemzeti tények összeségének visszatükrözője a politikai vagy is a nyilvános élet; a nemzetet átható gondolatok összeségének visszatükrözője az irodalom; a nemzeti nyelv mind a kettőnek közös előhozománya levén, visszatükrözője mind a kettőnek. Allítások, melyekkel a fejlesztvények egymáshoz viszonya is nyilván ki van jelentve. A tény csak úgy lesz igazán nemzetivé, ha benne és általa valamely cél valósíttatik meg. Miután pedig a cél oly gondolat, mely a tény folyásának oka is vezetője is: kétségen kívül van, hogy egyedül a gondolatban található föl a kapocs, mely a tényt a nemzet többi tényeivel belsőleg összefüggeszti. Mi ha úgy van, sem a nemzeti tények nem létesülhetnek a nemzetet, mint egészet, megalapító és irányosító gondolatok hatáskörén kívül; sem az ily gondolatok nem érvénykednek igazán az általuk elővillantott tények határain kívül. Csak együtt teszik és tehetik azt, a mi a nemzeti élet valóságának szokott neveztetni. Mi mindamelltt a reflexio és abstractio segedelmével elkülönözhetjük őket egymástól, innen azután a nemzeti életnek két oldala, a külső t. i. és a belső. A tények a külsőnek, a gondolatok a belsőnek tulajdoníttanak. Azon közeg, mely által őket a nemzeti szellem, a tudat határain belül is, összetartja, a nemzeti nyelv.

Hogy ily nyelv nélkül nincs, nem is lehet valamely nemzetnek saját irodalma, mindenki tudja; van mégis e helyen egy pont, melynek átértése nem mindenki dolga. Hogy a nemzeti irodalom a nemzetet átható gondolatoknak nyelv általi visszatükrözője, azt nem igen szokták kétségbe hozni; de hogy az irodalom a közvetlen tartalmon fölül még a nyelv segélyével a nemzeti szellem azon, sajátságos módosított állapotait is visszatükrözze, melyek a nemzeti tények előhozásakor kiválólág szerepeltek, és hogy ennél fogva az irodalom az ugynevezett korszellemi fejlődésen keresztül is magát mindig fentartó és érvényesítő nemzeti sajátságot mindig visszatükrözze, az olyszerű

dolog, melynek irányában fölötte ritkán találkozunk a kellő eligazodottsággal. Pedig épen e pont az, mely nélkül azt, a mi az irodalomban tisztán nemzeti, attól, a mi nem olyan, alig tudnók helyesen megkülönböztetni. Ki nem látná ezek után ama fontosságot, melylyel itt a nemzeti szellem nyilvánulásának eszközül szolgáló nyelv alapos, de természetén nyugvólag alapos ismerete birni szokott?

Igy állván az ügy, a szerkesztendő Olvasókönyv a nemzeti szellem életét mind a három oldalról vissza tartozik tükrözni. Minek következtében az irodalom történetének előadásakor világosan ki tartozik emelni azon alap gondolatokat, melyek a tényekben megnyilatkozó korszellemet bélyegezték; a jelesebb írók életrajzain fölül oly műveket is tartozik fölmutatni, melyek mind azt igazolják, a mi a nemzet és az írók életének irányában állítva lön. Magától értetik a nemzeti nyelv saját természetén nyugvó fejlődésének föltüntetése. Ennyit az Olvasókönyv tartalmi oldaláról. Föladatunk nem kívánja, hogy ezúttal a tárgy valamennyi részéről áthatólag értekezzünk. Annyi a mondottak után világos, hogy a concretismus álláspontjáról szerkesztendő Olvasókönyvnek okvetetlenül három részből kell állania; világos továbbá az is, hogy az ilyképen szerkesztett Olvasókönyv hasznossága iránt a legkisebb kétség sem támadhat.

Horváth Cyrill.

II.

Tanári kar.

a) Rendes tantárgyak előadói.

1. **Horváth Cyrill**, igazgató, szépművészeti és bölcsészeti tudor, a magyar akadémia rendes és a cs. kir. birod. földtani társaság lev. tagja, előadá a bölcsészeti előtant és a magyar irod. a 7. és 8., a német nyelvet pedig az 5. osztályban. Hetenkénti óráinak száma 10.

2. **Rohrer Antal**, szépműv., bölcsészeti és istenészeti tudor, a pesti tudomány-egyetem tagja, a természettani műterem öre, e. a. a görög nyelvet a 6., a német nyelvet a 4., a természettant a 7. és 8. osztályban. Hetenkénti óra sz. 14.

3. **Söjtöry Zsigmond**, előadá a latin és magyar nyelvet a 3. és 4. osztályb. hetenként 16 óráig.

4. **Kustár Ignác**, VI. osztálybeli főnök, előadá a latin nyelvet az 5. és 6., a természetrajzot a 2. és 6., a földrajzot az 1. oszt. hetenként 19 óráig.

5. **Baranyay Zsigmond**, szépművészet és bölc. tudor, VII. oszt. főnök, felgymnasiumi hitszónok, e. a. a hittant az 5. 6. 7. 8., a latin nyelvet a 7., a történ. és földrajzot a 2. oszt. hetenként 16 óráig.

6. **Schröck Ferencz**, szépművészeti és bölcsészeti tudor, magyar akadémiai levelező tag, VIII. oszt. főnök, e. a. a történelemet és földrajzot a 4. 5. 6. 7. 8., a mennyiségtant a 4. osztályban, hetenként 18 óráig.

7. **Czech József**, tanári könyvtárnok, IV. oszt. főnök, e. a. a görög nyelvet a 4 és 5., a természettudományt a 3. 4., a mennyiségtant a 3. oszt. hetenként 17 óráig.

8. **Berzay Elek**, II. oszt. főnök, algymnasiumi hitelemző, e. a. a hittant az 1. 2. 3. 4., a latin és magyar nyelvet a 2., a természetrajzot az 1. oszt. het. 20 óráig.

9. **Való Kal. József**, szépművészeti és bölcsészeti tudor, V. oszt. főnök, e. a. a latin nyelvet a 8., a mennyiségtant az 5. 6. 7. 8., a természetrajzot az 5. osztályban, hetenként 18 óráig.

10. **Csaplár Benedek**, ifjúsági könyvtárnok. e. a. a görög és német nyelvet a 6. 7. 8. oszt. hetenként 18 óráig.

11. **Horváth Ferencz**, I. oszt. főnök, e. a. a latin nyelvet az 1., a magyar nyelvet az 1. 5. 6., a mennyiségtant az 1. és 2. oszt. het. 20 óráig.

12. **Palczer Károly**, III. oszt. főnök, e. a. a görög nyelvet, történ. és földrajzot a 3., a német nyelvet az 1. 2. és 3. oszt. het. 19 óráig.

b) Rendkívüli tárgyak kezelői.

1. **Bernstein Ferdinand**, képezdei és reáliskolai tanár, előadá a francia nyelvet.
2. **Czech József**, mint fentebb. tanítá a szépirást.

III.

Püspöki biztosok.

Ngys. és ft. **Kremlinger Antal** ur, cz. prépost, szeged-palánki lelkész, istenészeti tudor, felgymnasiumi biztos.

Főtisztelendő **Drahoss Gergely**, alesperes, szőregi lelkész, bölcsészeti tudor, algymnasiumi biztos.

IV.

Városi tanbizottmány.

- T. cz. **Farkas János**, városi beltanácsnok.
 „ **Khúdy József**, városi kültanácsnok.
 „ **Bohrbach Antal**, városi kültanácsnok.

V.

Kivonat az 185⁷/₈ és 185⁸/₉-ki Jegyzőkönyvekből.

Tanodai osztály	185 ⁷ / ₈ -dik tanév végén voltak	185 ⁸ / ₉ -diki t a n é v b e n							
		Alsóbb osztályból fölléptek		Ismétlők	A tanév kezdetén voltak			Az év második felében jöttek	A tanév végén voltak
		helybeliek	másunnan jöttek		szegediek	vidékiek	összesen		
I.	88	77	20	7	44	60	104	—	103
II.	58	65	8	4	30	47	77	—	71
III.	55	44	8	4	27	29	56	1	55
IV.	43	42	2	2	19	27	46	1	45
V.	39	33	16	1	19	31	50	3	48
VI.	24	29	2	1	12	20	32	—	32
VII.	18	17	3	—	11	9	20	—	19
VIII.	18	18	11	1	9	21	30	—	30
Összesen	343	325	70	20	171	244	415	5	403

185⁸/₉-dik tanévben volt az ifjúság között a) rom. kath. 320, hely. vall. 4, n. e. g. 21, Mózesvall. 75, — b) magyar 267, német 57, sláv 2, szerb 17, román 2, héber 75, — c) nyilván tanuló 410, magán-tanuló 10, — d) ösztöndíjas 5, — e) tanpénzt fizető 349, — f) tanpénzmentes 71, — g) francia nyelvet tanuló 16, — h) szépirást gyakorló 173, — i) egyházi énekkart képező 70.

VI. Érettségi vizsgálatok.

Vizsgálatok ideje 185 ⁷ / ₈ -dik tanévben	Növendékek száma		Vizsgálatok eredménye				
	bejegyez- tettek	megjelen- tek	éretteknek	nem éret- teknek	visszautasítottak		
			ítéltettek	félévre	egész évre	másod izben	
Jul. 12. 20. 21. Aug. 2. 3.	18	18	18	—	—	—	—

Az 185⁸/₉-diki érettségi vizsgálat két időszakban fog tartatni, 1. az írásbeli jul. 18. 19. 20. a szóbeli sep. 23. 24. 25-dikén.

A szegedi gymnasium VIII osztályában volt növendékek közül érettségi vizsgálatra vállalkozott 30.

VII. Tantárgyak.

A) Kötelezett tantárgyak.

Tano- dai osztály	Hetenkénti előadások óraszám										Összesen
	Hittan	Latin' nyelv	Görög nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történe- lem és földrajz	Mennyi- ségtan	Bölcsé- szeti előtan	Termé- szetrajz	Termé- szettan	
I.	2	8	—	2	4	3	3	—	2	—	24
II.	2	8	—	2	4	3	3	—	2	—	24
III.	2	6	5	2	3	3	3	—	I. félév. 2	II. félév. 2	26
IV.	2	6	4	2	3	3	3	—	—	3	26
V.	2	6	5	2	2	3	4	—	2	—	26
VI.	2	6	5	2	3	3	3	—	2	—	26
VII.	2	5	4	2	3	3	3	2	—	3	27
VIII.	2	5	5	2	3	3	1	2	—	3	26
Össze- sen	16	50	28	16	25	24	23	4	10	11	205

B) Nem kötelezett tantárgyak.

- a) A francia nyelvre hetenként 2,
- b) Az egyházi énektanításra — 2,
- c) A szépírássra — 2 óra fordítatott.
- d) A rajzolás a helybeli nyilvános rajziskolában t. cz. Vitkószky Lőrincz rajztanár által taníttatott.
- e) A műéneklés t. cz. Wéber János képezdei tanár által magánszerűleg taníttatott.

VIII.

Az előadott rendes tantárgyak vázlata.

1. Hittan.

I. Osztály. Hetenként 2. óra. I. félév. A ker. kath. hit, ennek szükségei és kellékei, az eredendő bűn, Jézus Krisztus, anyaszentegyház; különösen az oltári szentség, penitenciatartás és egyházi rend. II. félév. Az Istennek tiz- és az anyaszentegyháznak öt parancsa. Kézikönyv: nagy Katekizmus, Eger, 1852.

- II. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Az anyaszentegyház szertartásai az ünnepekig. — II. félév. Az ünnepekről és más jeles napokról. K. k. A keresztény kath. anyaszentegyház szertartásai. Veszprém, 1853.
- III. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Az ó-szövetség története Mózesig. — II. félév. Mózesről a Megváltó születéséig. K. k. Bibliai történetek Czuczor Gergelytől. Pest, 1853.
- IV. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Előkészületek a Megváltó eljövéséhez, Jézus gyermekora. Jézus nyilvános élete. — II. félév. Jézus kínszenvedése, halála és megdicsőítése. Az apostolok cselekedetei. K. k. mint a III. osztályban.
- V. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Előismeretek a religio és isteni kijelentésről. Az Isten léte, mivolta, szent Háromság titka, és a teremtés. — II. félév. A megváltás. K. k. Kath. ker. hittan. Eger, 1853.
- VI. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Az anyaszentegyház, isteni malaszt, megigazulás, szentségek általában, különösen a keresztség, bérmálás és oltári szentség. II. félév. A többi szentségek, szentelmények, szentek egyessége, négy utolsó dolog. K. k. mint V. osztályban.
- VII. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Ker. hath. erkölctan általánosán. — II. félév. Különösen. K. k. mint V. osztályban.
- VIII. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Keresztény egyházi történelem Nagy Károlyig. — II. félév. Nagy Károlytól korunkig. K. k. Ker. egyházi történelem. Hepp, III. kiadás. Buda, 1854.

2. Latin nyelv.

- I. Osztály. Hetenként 8 óra. I. félév. Betűtan, előisme az igékről, fő- és melléknevek, névmások, igehatározók. — II. félév. Számnevek, elöljárók s a névnek szabályai tárgyaltattak folytonos olvasás, elemzés, fordítás és írásbeli dolgozatok alkalmazásával. K. k. Elemi latin nyelvtan. Irta Szepesi Imre, I. rész, 5. kiadás, Pest, 1855.
- II. Osztály. Hetenként 8 óra. I. félév. Az első rész ismétlése és az igék. II. félév. II. rész, K. k. Szepesi II. rész. Olv., fordítás, elemzés és írásbeli dolgozatok.
- III. Osztály. Hetenként 6 óra. I. félév. Szóegyeztetés, szóvonzat. II. félév. Igemódok, részesülők, állapotjegyzők, hanyatszók, szerkesztés. K. k. Latin mondattan, III. rész. Szepesi. Pest, 1853. — Hoffmann *Historiae antiquae*. Bécs, 1854. Olv., elem., fordítás.
- IV. Osztály. Hetenként 6 óra. I. félév. Szóegyeztetés, szóvonzat, igemódok, állapotjegyzők, hanyatszók. II. félév. Részesülők, elöljárók, igehatározók, szórend, szerkesztés, hangmértéktan. Olv. magyarázás. K. k. Latin mondattan, Szepesi. Pest, 1853. — Julius Caesar *de bello Gallico*. L. I. — V. Ovidii *Tristium* L. III. Eleg. VII. és L. V. El. IX.
- V. Osztály. Hetenként 6 óra. I. félév. T. Livius L. I. Ovid. *Metam. aetas aurea, arg. aenea, ferrea és fabula Deucalionis*. — II. félév. Ovid. *Metam fabula Daedali. Narratio de Philomene et Baucide*. Livii L. II. és XXI. választással. *Orat. Hannib. ad Scipionem és viszont*. Szerkesztés és fordítás. K. k. Gryzar.
- VI. Osztály. Hetenként 6 óra. I. félév. Sallust *Catilina* választással, P. Virgilii *Aeneid* L. I.

- II. félév. Cic. orat. in Catilinam. L. I. Virg. Aeneid végig. Georgic. Lib. IV. de cura apum. Bucol. Eccloga I. V. Szerkesztés és fordítás. K. k. Gryzar.
- VII. Osztály. Hetenként 5 óra. I. félév. Oratio M. T. Ciceronis pro Q. Ligario ad Caesarem, Virg. Aeneid. Lib. II. — II. félév. Oratio pro Tito Annio Milone. Virg. Aeneid. Lib. II. folytatása. Emlézés, szerkesztés, fordítás. K. k. Gryzar és Hoffmann.
- VIII. Osztály. Hetenként 5 óra. I. félév. Corn. Tacitus műveiből Agricola életrajza. Horatius Flaccus ódáiból I. k. 1, 3, 4, 14, 22, 31. II. k. 3, 10, 13. — II. félév. Tacitus Germaniája. Horatius odáiból. III. k. 1, 2, 3, 5, 6, IV. k. 2, 3, 5, és a Pisóhoz irt levélnek egy része. Fordítás, utánzás, a jelesb darabok betanulása, iskolai és házi gyakorlatok készítése. K. k. C. Corn. Taciti opera. Lipsiae. 2 Horatii Flaeci opera Lipsiae.

3. Görög nyelv.

- III. Osztály. Hetenként 5 óra. I. félév. Betűtan, az ige némi ismertetése, névragozás, mellék- és számnevek. — II. félév. Névmasok, tiszta jellemű össze nem vonható, tiszta jellemű összevonható, néma és folyékony jellemű igék ragozása. K. k. Elemi hellen nyelvtan. Szepesi I. II. rész. Fordítás, elemzés és írásbeli dolgozatok.
- IV. Osztály. Hetenként 4 óra. I. félév. Név- és igealaktan gyakorlati ismételése. II. félév. Ugyanaz folytatva a μ végzetű és rendhagyó igékkel együtt. K. k. Szepesi I. és II. rész, és Vinterkorn olvasókönyvéből 1—128 §§. fordítva és elemezve. Írásbeli dolgozatok.
- V. Osztály. Hetenként 5 óra. I. félév. A nyelvtan ismételése, s a szókötési szabályok gyakorlati ismertetése. Vinterkorn olvasókönyvéből: Adomák és elbeszélések 230—271. Nagy Sándor életéből 14 §. II. félév. Xenophon Anabasis I. könyve. Homeros Ilias I. Rhapsodiájából 1—100 vers fordítva és elemezve. Írásbeli dolgozatok.
- VI. Osztály. Hetenként 5 óra. I. félév. Homeros Ilias II. IX. Rhaps. II. félév. Homeros XI. Rh. 1—511. Herodotos VI. k. jelesb szakaszai fordítva és elemezve. Írásdolgozatok. K. k. Hochegger és Wilhelm.
- VII. Osztály. Hetenként 4 óra I. félév. Homeros Ilias VIII. Rh. 1—345, IX. 1—50, 220—Demosth Olynth. I. II. félév. Homeros Ilias X. Rh. Olynth. II. III. fordítva s elemezve. Írásbeli dolgozatok.
K. k. Hochegger F. Epitome Iliadis. Vindob. 1854 s Westermann A. Demosth.
- VIII. Osztály. Hetenként 5 óra. I. félév. Ilias XIX. Rhaps. Platon Protagoras. II. félév. Ilias XX. XXII. Platon Protagoras folyt. fordítva s elemezve. Írásbeli dolgozatok. K. k. Hochegger s Jahn Edv. Protagor.

4. Magyar nyelv.

- I. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Betűtan, helyesírás, szónyomozás, névragozás, fő- és melléknevek, névutók. — II. félév. Névmasok, rendes igék ragozása. Rövid mondat, olvasás, elemzés, írás, szavalás, írásbeli dolgozatok. K. k. Magyar nyelvtan. Irta Ihász Gábor, 6. kiadás. Egerben, 1858. Olvasókönyv: Szvorényi, I. kötet. Pesten, 1855.
- II. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Rendes és rendhagyó igék ragozása. — II. félév. Határozók, indulat- és kötszók, szóképzés és összetétel. Olvasás, elemzés, szav. írásbeli dolgozatok. K. k. ugyanazok.

- III. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Mondattan. II. félév. Folyt. és befejezés. Olv., elemzés, szavalás, írásb. dolgozatok. K. k. Magyar szókötés. Buda, 1852. Olv. könyv. Szvorényi, III. r. Pest, 1855.
- IV. Osztály. Hetenként 2 óra. I. félév. Irálytan. — II. félév. Hangmértéktan, olv., elemzés, szav., szerkesztés. K. k. Szvorényi, IV. r. Pest, 1855.
- V. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. A magyar irodalom ujjászületése, Bessenyei köre, vagyis a francia iskola, olvasmányi, levél és körmondati gyakorlatok. II. félév. A classica iskola s a népies irány kezdői. Mese, leírás, elbeszélés, utánzat, olvasási gyakorlás, szavalás, elemzés. Kézikönyv: A magyar irodalom ismertetése. Olvasókönyv felsőbb tanodák használatára. Készítette Lonkay Antal, II. kötet, Pest, 1855.
- VI. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Az V. osztályban tárgyaltak általános ismétlése után előadattak: Az új iskola előzői, különbféle versnemek. — II. félév. Kazinczy köre és Kisfaludy S. a kellő életrajzokkal, olvasás, elemzés, szavalás, szerkesztés. K. k. ugyanaz.
- VII. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Magyar irodalom tört. Ujabb kor. II. félév. Legujabb kor. Olv. magyar. becslelés, szerkesztés. K. k. ugyanaz.
- VIII. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Magyar irodalom tört. Legrégibb kor. II. félév. folyt. Mária Theresziáig. Olv. magy. becslelés, szerkesztés, továbbá szépészet elemei. K. k. Lonkay olv. I. kötet. Buda, 1855.

5. Német nyelv.

- I. Osztály. Het. óra. I. félév. Helyes olvasás és írás, nemszócskák és főnevek ragozása. — II. félév. Folytatás. A melléknevek ragozásaig, olvasás, fordítás, elemzés és írás. K. k. Német gramm. Lonkay Antal, Pest. Olvasókönyv: Erstes Sprach- und Lesebuch für die kath. Volksschulen. Wien, 1854.
- II. Osztály. Het. 4 óra. I. félév. Ismétlés, névmások, számnevek és szenvedő igék. — II. félév. Folytatás. Visszaható igék, visszamutató névmások, a határtalan mód zu és um szócskákkal való szerkesztése egész a rendhagyó igeragozásig. Olvasás, fordítás, elemzés, írásb. dolgozatok. K. k. ugyanaz. Olvasókönyv: Zweites Sprach- und Lesebuch für die zweite Klasse. Wien, 1854.
- III. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Mondattan, egyszerű mondatok. — II. félév. Folytatás. Enyhe és kemény igeragozás. Olv., elemzés, fordítás, írásb. dolgozatok. Kézikönyv: Drittes Sprachbuch. Wien. 1857. Olv. könyv. Mozart, I. Theil. Wien, 1853.
- IV. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Mondattan, egyszerű mondat ismétlése, összetett mondat. II. félév. Szóhangzat, írás- és szóképzés, elemzés, fordítás, írásbeli dolgozatok, némely darab könyv nélküli megtanulása. K. k. Drittes Sprachbuch, Wien, 1857. Lesebuch von Mozart, I. Theil. Wien, 1855.
- V. Osztály. Het. 2 óra. Az év mind a két felében olvastatott és nyelvtanilag fejtegettetett Mozart Deutsches Lesebuch II. Band, Wien, 1858. Írásbeli dolgozatok.
- VI. Osztály. Het. 3 óra. Olvasás s az illető szabályok szerint elemzés, fordítás, németből magyarra s viszont, egyes válogatott darabok betanulása. K. k. Mozart Deutsches Lesebuch für die unteren Classen der Gymnasien, III. Band. Wien, 1856. Írásbeli dolgozatok.

- VII. Osztály. Het. 3 óra. Az ujkori német irodalom fejleményeinek ismertetése. Olvasás, elemzés, fordítás, írásb. dolgozatok, válogotott darabok betanulása. K. k. Mozart Deutsches Lesebuch für die oberen Classen der Gymnasien, I. Band.
- VIII. Osztály. Het. 3 óra. Az irodalom történetének vázlata az ó-kortól kezdve az újabb idő-
kig. Olvasás, elemzés, fordítás, írásb. dolgozatok. K. k. Mozart Deutsches Lesebuch für die oberen Classen der Gymnasien, II. Bd. Wien, 1858.

6. Történelem és földrajz.

- I. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Mér-, természettani és politikai földrajz elemei. — II. félév. Folytatás. K. k. Az általános földrajz alapvonalai. Bellinger nyomán Málik V. Bécs, 1853.
- II. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Ó-kor, Ázsia, Afrika és Európa népei a macedonok történeteig az ó világ földrajzával. II. félév. Macedonok és rómaiak története időszerű földrajzzal. Kézikönyv: Az ó-, közép- és ujkorbéli földirat és történelem alaprajza. Pütz Vilmos után fordította Baranyai Zsigmond. I. kötet. Pest, 1858.
- III. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Középkori történet a keresztes hadjáratokig bezárólag. — II. félév. A wesztfáli békeig, különös tekintettel Magyarországra. Időszerű földrajz. K. k. ugyanaz II. és III. kötet.
- IV. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Ujkori történet a spanyol öröködési háborúig. II. félév. A spanyol öröködési háborútól a bécsi congressusig és Ausztria statistikai ismertetése. K. k. Pütz Vilmos III. köt. és „Österreichische Vaterlandskunde“ Wien, 1854.
- V. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Ó-kori történet; Ázsia, Afrika és Európa népei a perzsák elleni védcsatáig. II. félév. A perzsák elleni védcsatáktól a samnitai háborúig. Időszerű földrajz. K. k. Wilhelm Pütz, Koblenz 1858.
- VI. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A rómaiak története a nyugatrómai birodalom megdőléséig. II. félév. Középkor a keresztes hadjáratokig időszerű földrajzzal. K. k. Schröck Ferenc és Wilhelm Pütz, Koblenz 1858.
- VII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Középkori történet a keresztes hadjáratoktól végig. II. félév. A magyarok története és ujkor a wesztfáli békeig, időszerű földrajzzal. K. k. mint a VI. osztályban.
- VIII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A wesztfáli békétől a francia forradalomig. — II. félév. A francia forradalom és Ausztria statistikai ismertetése. Időszerű földrajz. K. k. Wilhelm Pütz, III. Band. Koblenz, 1857. „Österreichische Vaterlandskunde“ Wien, 1854.

7. Mennyiség- és bölcsészeti előtan.

a) Mennyiségtan.

- I. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Számтан: a négy művelet egész számokkal. II. félév. A közönséges és tizedes törtek. — Mértani nézlettan: pontok, vonalok, szögek és háromszögek. K. k. Mocnik Ferenc után fordítva, I. r.
- II. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Számтан: az előbbieket ismétlése után viszonyok, arányok, hármas szabály. Mértan: az előbbieket ismétlése után a négyszögek. II. félév. Számтан: kamatszámolás, olasz gyakorlat, mértékek. Mértan: folytatólag a három, négy s több oldalú idomok tulajdonságai, felosztása és átváltoztatása s területmérés. K. k. Mocnik I. és Koller I. rész.

- III. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Az ujpénz átszámítása. A négy betűszámítási művelet egész- és törtszámokkal. Mértan: a körtan. II. félév. Hatványozás, gyökfejtés, csere és egybevetés. Mértan: a körtan befejezése. K. k. Koller II. és Mocnik II. rész.
- IV. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. 2 óra számtan, 1 óra nézlettan. — Az új pénz átszámítása, összetett arányok s ezeken alapuló műveletek a lánczszabályig. Nézetlan. — A lapok, lapszögek, testszögek és mértani testek általában és részletesen. II. félév. 1 óra számtan, 2 óra nézlettan. A számtani műveletek folytatása és első fokú egyenlet egy ismeretlennel. Nézetlan. A mértani testek fölületének és tömörségének számítása. K. k. Mocnik II. rész. Koller Károly II. rész.
- V. Osztály. Het. 4 óra. I. félév. Betűszámítási: a tizedes rendszer kifejtése, az új pénz átszámítása, az algebrai alapműveletek, a számok oszthatósága, a közönséges törtetek. — Mértan: az egyenes vonalak iránya s nagysága, az egyenes vonalú idomok különös tulajdonságai, az egybevágási esetek alkalmazása a három- s többszögekre. — II. félév. Betűszámítási: a tizedes s láncztörtetek, a viszonyok s arányok és ezek alkalmazása. — Mértan: az egyenes vonalú idomok hasonlósága, a síkok egyenlősége, a területek kiszámítása, az idomok átalakítása s osztása, továbbá a körre vonatkozó vonalak, szögek, a körbe írt s körülírt többszögek, végül a körmérés. K. könyvek: Betűszámítási, Dr. Mocnik F. után fordította Dr. Arenstein S. — Mértan ugyanazoktól.
- VI. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Betűszámítási: hatványozás, gyökkivonás, hatvány- s gyökmenyiségekkel műveletek, viszonylékok. — Mértan: kerület, mentelék, hajtalék, s a testmértan egy része. II. félév. Betűszámítási: az elsőrendű határozott és határozatlan egyenletek egy s több ismeretlennel. Mértan: a testek fölülete s köbtartalma, végül a háromszögletani függvények s azok összefüggése. K. k. mint az V. osztályban.
- VII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Betűszámítási: a másodrendű egyenletek egy s több ismeretlennel, felsőbb rendű s kitevős egyenletek és haladványok. — Mértan: sík és gömbháromszögletan. — II. félév. Betűszámítási: kapcsolástan s annak alkalmazása a kéttagnak hatványozására. Mértan: a betűszámítási alkalmazása a mértanra s az elemző mértan alaptételei a síkban. K. k. mint az V. osztályban.
- VIII. Osztály. Het. 1 óra. A mennyiségletan ismétlése és gyakorlati feladatok kidolgozása. K. k. mint az V. osztályban.

b) Bölcsészeti előtan.

- VII. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Gondolkodástan. II. félév. Folyt. K. k. Bölcs. előtan Rohrer Antaltól Pest, 1856.
- VIII. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Tapasztalati lélektan. II. félév. Folytatás. K. k. ugyanaz.

8. Természettudományok.

- I. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: bevezetés, emlős állatok. — II. félév. Rovarok és férgek. Kézikönyv: Az állatország természetrajza. Pokorny Alajos. Bécs, 1856.
- II. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Természettudomány: madarak, hüllők és halak. — II. félév. Növénytan. K. k. Pokorny Alajos. Bécs, 1856.

- III. Osztály. Het. 4 óra. I. félév. Természetráj: ásványtan. K. k. Zippe ásványtan algymnasiumi használatra. II. félév. Természettan: a testek lényeges sajátságai, külső és belső különbsége, hajcsövesség, hévtan. K. k. Alapelemei a természettannak. Schabus-Hollósy. Sopron, 1856.
- IV. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A szilárd, híg és légnemű testek egyensúlya és mozgása, hangtan. II. félév. Láttan, világosság, delejesség, csillagászat és természettani földrajz. K. k. Természettan alaprajza. Lutter Ferd. Pest, 1853.
- V. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Jegecizme és ásványtan. K. k. Ásványtan Mihálka Antaltól. II. félév. Növénytan ugyanattól.
- VI. Osztály. Het. 2 óra. I. félév. Természetráj: állattan. — II. félév. Befejezés. K. k. Mihálka Antaltól. Pest, 1856.
- VII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. A testek általános sajátságai, vegytan, a merő testek egyensúly- és mozgástörvényei. II. félév. A híg s terjedékeny testek egyensúly- s mozgástörvényei, hullám- és hangtan. K. k. Természettan Schirhuber. Pest, 1853.
- VIII. Osztály. Het. 3 óra. I. félév. Hévtan, villany- delej-, s láttan. II. félév. Folytatás, csillagászat, légtünettan. K. k. ugyanaz, mely a VII. osztályban.

IX.

Kidolgozási föladatok.

V. Osztály.

a) Magyar föladatok.

1. Ertesítő levél a szülékhez. —
2. Az idővel takarékosan kell élnünk. — Körmondat. —
3. Az istenteleneknek utja sötétes: nem tudják hol esnek el. — Szó- és mondatbővítés. —
4. Levél, melyben a barát barátját a tudományok szorgalmas tanulására serkenti.
5. A galamb. — Mese. —
6. Atyádat és anyádat tiszteljed. — Körmondat. —
7. Igazságot nem látsz, ha szenvedélyes vagy. — Hasonlatosság. —
8. Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. — Körmondat. —
9. Babylon bevétele. — Történelmi rajz. —
10. Tudósítás az első félév sikeréről. — Levél. —
11. Az életkorai. — Prósai áttétel. —
12. A vetés között sétáló testvérek. — Párbeszéd. —
13. Üdvlevél anyánk születésnapjára.
14. A tavasz szépségeinek Istenhez emelő vizsgálása. — Levél. —
15. A puszta vándora. — Példázat. —
16. A mindenható Istent imádni tartozunk. — Okadó körmondatok. —
17. Az Isten soha sem hagyja el a benne bizókat. — Elbeszélés. —
18. A tanulóhoz illik hasznos munkával foglalkozni. — Körmondat. —
19. A farkas és a róka. — Mese. —
20. A kevély megvetésben részesül. — Körmondat. —
21. Ne bánts a másét. — Indokolt tárgyalás. —

VI. Osztály.

M a g y a r f ő l a d a t o k.

1. A szerénység legfőbb díszje a tanuló ifjuságnak. — Körmondatt. —
2. Közelítő tél. — Átváltoztatás és bővítés. —
3. A rossz társakat kerülünk kell. — Körmondatt. —
4. A róka. — Természettrajzi leírás. —
5. A fehér ruha és az emberi szív. — Hasonlatosság. —
6. A tél. — Leírás. —
7. Ugyanaz szökő versekben.
8. Az ismétlés szükséges eszköze a haladásnak. — Körmondatt. —
9. Szorgalom nélkül nem lehet a tudományokban előmenetelt tenni. — Okadó körmondattok. —
10. Az istentisztelő. — Példázat. —
11. A hasznos könyvek olvasása képezi az ifju elméjét. — Szónoki bővítés. —
12. A természettudományok haszna. — Levél. —
13. Prósai kivonat Vörösmarty „Volt tanítványaimhoz“ című költeményéből.
14. A gyermek és a kígyó. — Mese. —
15. Tiszteld az őszhajakat. — Elbeszélés. —
16. A várnai csata 1444-ben. — Történelmi rajz. —
17. A hosszasan nyugalom tápszere a vétekeknek. — Szónoki előadás. —
18. A tavaszhoz. — Költemény. —
19. A narancsok. — Elbeszélés. —
20. Kerüld a büszkeséget. — Szónoki előadás. —
21. Életünknek legbiztosabb vezércsillaga a becsületesség. — Össz- és körmondattok. —

VII. Osztály.

a) M a g y a r f ő l a d a t o k.

1. Tudósító levél az iskolai foglalkodásról.
2. Helyeslő levél ugyanazon tárgy ügyében.
3. A szegedi vashíd. — Leírás. —
4. Verseghy „A bölcs“ című versezetének megítélése.
5. Lassan járj, tovább érsz. — Tárgyalás. —
6. Szeged leírása.
7. Berzsenyi „Megalégedés“ című versezetének elemzése.
8. Az egyházi ünnepek befolyása. — Körmondattok. —
9. Ugyanazon tárgynak példákkal fölvilágosító tárgyalása.
10. Miért oly kellemes a tavasz? — Megfejtés. —
11. A fűvészkedés kellemességei. — Leírás. —
12. Az erdők hasznossága. — Okadó tárgyalás. —
13. Bajza „A hit“ című versezetének elemzése.
14. A nyár és tél viszonyítva az ember életkoraihoz. — Párhuzamítás. —
15. Mértékletesség nélkül nincs boldogság. — Körmondattok. —
16. Non pro schola, sed pro vita discimus. — Körbeszéd. —
17. A ki a tudományokban nem halad, marad. — Tárgyalás. —

b) N é m e t f ö l a d a t o k.

1. Das Jünglingsalter. Gleichniss.
2. Die Beweggründe der Gottesverehrung.
3. Inhalt und Gedankengang des Gedichtes: „Die Schwestern des Schicksals“ von Herder.
4. Das Studium der Naturwissenschaften.
5. Erläuterung des Gedichtes: „Geistesgruss“ von Göthe.
6. Die Bescheidenheit. — Gleichniss.
7. Paraphrasis des Gedichtes: „Der Strom“ von Göthe.
8. Der Werth der Zeit. — Fabel.
9. Die richtige Art des Lernens.
10. Coriolan. — Schilderung.
11. Das Bäumchen. — Fabel.
12. Die Fachwissenschaft.
13. Benachrichtigung an die Eltern über den Erfolg des 1-ten Semesters. — Briefform.
14. Die nationale Cultur.

VIII. Osztály.

a) M a g y a r f ö l a d a t o k.

1. Levelek az életpálya választásáról.
2. Bérzsenyi „Tavaszi“ című verszetének megítélése.
3. Nem mind arany a mi fénylik. — Körbeszéd. —
4. Három vitázó levél az önismeretről, mint a valódi boldogság egyik alapjáról.
5. Elmélkedés újévkor a mulandóság fölött.
6. Levél a költemények olvasásának módjáról.
7. A ki mint vet, úgy arat. — Erkölcsi körbeszéd. —
8. A könyvek bírással járó olvasásáról. — Értekezési vázlat. —
9. Párbeszéd a vaspályák hasznosságáról.
10. Az elmének művelése nagy szorgalmat igényel. — Körmondatok. —
11. Három levél ugyanannak művelési módjáról.
12. Melyek az elme fokai és minő viszonyban állanak egymáshoz? — Pszichológiai megfejtés. —
13. Mi a szép? — Aesthet. megfejtés. —
14. Az elme természeti adomány. — Psychol. tárgyalás.
15. Minő viszonyban áll a dísz a széphez? — Aesthet. megfejtés. —
16. Az ember tehetségeit összhangzólag tartozik kiművelni. — Műbeszédi előrajz. —

b) N é m e t f ö l a d a t o k.

1. Das wahre Glück.
2. Von der Plauderhaftigkeit.
3. Über Kunstkritik.
4. Die Hauptaufgabe des Kritikers.
5. Meine Lieblingsbeschäftigung und Wahl meiner einstigen Laufbahn. — Briefform.
6. Die richtige Wahl der Lecture. — Gleichniss.
7. Über die Lecture der Gedichte.

8. Das Studium der Philologie.
9. Erläuterung der Ode Klopstocks an Gisecke.
10. Inhalt und Gedankengang des Gedichtes: „Die Worte des Glaubens“ von Schiller.
11. Dankbrief an die Eltern am Ende der Gymnasial-Lehrjahre.
12. Erklärung des Gedichtes „Die Worte des Wahns“ von Schiller.

X.

Vallási és erkölcsi ügy.

A délelőtti rendes előadásokat 7 1/2-kor sz. mise szokta megelőzni; vásár- és ünnepnapokon az isteni tisztelethez hitelemzés és egyházi szónoklat jön csatolva.

A rom. kath. növendékek a tanév lefolyása alatt ötször végezték a sz. gyónást és ugyanannyiszor részesítették az oltári szentségben. Különösen a husvéti sz. gyónást háromnapi sz. gyakorlatok előzték meg. Az egyházi körmeneteken a kath. ifjuság mindig kellő áhitatot mutatólag volt jelen. A hittani vizsgálatok a t. cz. püspöki Biztos urak előtt tartattak.

A vallási érzelem és buzgóságnak mindinkább kifejtését és megőregbítését nagy mértékben könnyítette a Mária-társulat, mely méltóságos és főtisztelendő **Csajághy Sándor**-nak, a csanádi egyházmegye mindenkit atyáskodólag boldogító és a hivek üdvét folytonosan szíven hordó Püspökének irányadása szerint jön ez évben alakítva. A társulat jelenleg 120 tagot számlál, kikben ő Méltóságának kegygyel párosított adományai mindenkorra megalapították a legőszintébb kegyeletnek érzéseit.

A n. e. görög és Mózes vallásu növendékek a hittauban saját helybeli hittanáraik által oktattattak. Különösen a n. e. görög vallásuak t. cz. **Vukovich Sándor**, helybeli lelkész, a Mózes vall. pedig t. cz. **Lőw Lipót**, helybeli főrabbi által, kiknek buzgósága okozá, hogy a növendékek nemcsak a hittani előadásokra, hanem a vallási szertartásokra is mindig kellő pontossággal megjelentek.

Az a tisztelet a tanodai törvények iránt, mely az ifjuságban gondosan fel jön élesztve, szükségtelessé tévé a fenytéknek minden szigorúbb és nyilvános megrovással járó nemét.

Az ifjuság erkölcsi és önművelési állapotára fölötte jótékonyan hatott méltóságos **Cseh Edvárd**, cs. kir. budai helytartósági alelnök, és nagyságos **Jombart Emil**, csongrádmegyei főnök uraknak nyájas és minden jóra megilletőleg buzdító leereszkedése, melyet a gymnasiumi tanteremeknek és a természettani műteremnek meglátogatásakor tanúsítani méltóztattak.

XI.

Jótékonyági rovat.

α) Gymnasiumi könyvtár.

1. A n. m. cs. kir. Helytartóság budai osztálya, a gymnasiumi könyvtárt több iskolai programmal és a Schedaféle fordképek több példányával,

2. Méltóságos és főtisztelendő **Csajághy Sándor**, csanádmegyei püspök több egyházi tárgyakra vonatkozó munkával,

3. Főtiszt. Purgstaller Kal. József, kegyes tanítórendi kormányzó, a szent Szakaszok 1 példányával,

4. A cs. kir. Geolog. birod. intézet saját évkönyveinek több kötetével gazdagították.

b) Ifjúsági könyvtár.

5. Szabad kir. Szeged város t. cz. Elüljárósága f. é. febr. 19-én 449. szám alatt kelt rendeleténél fogva elhatározni sziveskedett, hogy a városi pénztárból 10 éven keresztül évenként 42. for. osztr. ért. avégből adassék ki, hogy az ifjúsági könyvtár czélszerűleg választott könyvekkel elláttathassék.

6. Külön munkákkal gyarapították e könyvtárt: Nagy Márton, magy. akad. lev. tag. Kottek Ferd., Czech József, Csaplár Benedek, kegyes tanítórendi tagok; — továbbá Reitzer Adolf, Kovács Kálmán, Groszeszko Gyula, Tauszik Adolf és Horváth Lajos, gymnasiumi növendékek. —

7. A könyvtárt használó ifjak maguk közt 20 pfrt. gyűjtöttek össze, melyek a könyvtár gyarapítására levének fordítva.

c) Gymnasiumi műterem.

8. A gymnasium tezmészettani műteremét a) t. cz. Neskovics György ur egy mestereleg kitömött saskeselyüvel, b) t. cz. Rohrbach Antal ur pedig négy jól kitömött vízi madárral és több természeti tárgygyal gazdagítja.

d) Buzdító adomány.

9. A tek. magy. Tud. Akademia ns. Szilasy János, kanonok ur Philos. Tanulmányai-ból avégből küldött a gymnasiumi Igazgatóhoz 25 példányt, hogy azok a két legfelsőbb osztály növendékei közül azoknak nyujtassanak át emlékül, kik magukat a philosophiai tanulmányban kitüntették.

e) Alapítvány.

10. Nagyságos és főtisztelendő **Oltványi István**, csanád-egyházmegyei nagyprépost, octob. 26-án 1858-dik évben kelt alapítvány-levelénél fogva rendelni kegyeskedett, hogy a f. t. csanádi káptalannál levő 4250 pfrt. évi kamataiból 160 pf. ezentul egy oly ifjakknak adassék, kik testvéreiktől vagy rokonaitól származtak és a szegedi fel- vagy algymnasiumban tanulnak.

Fölösleges ezekhez szót csatolni; mert a nagylelkűség legméltóbb magasztalója önmagának.

XII.

Kivonat az 185⁸/₉-dik tanév folytán érkezett Intézkövényekből.

1. Oct. 16. 31,893. szám. Utbaigazító értesítés közöltetik az ujpénz ügyében.
2. Oct. 18. 24,585. sz. A krakói gymnasium azok közé soroztatik, melyeknek programm küldendő.
3. Oct. 25. 30,520. sz. A nagymélt. cs. kir. budai Helytatóság által az 185⁸/₉-dik tanévben szükségelt iskolai költségek kiadása elrendeltetik,
4. Oct. 23. 30,294. sz. Az állami vizsgálaton még keresztül nem ment tanítók elnevezése meghatároztatik.
5. Oct. 8. 30,824. sz. A Tempszky által Prágában kiadott „Atlas“ ajánltatik.
6. Oct. 28. 30,767. sz. Morvaország számára 12 programm küldendő.
7. Oct. 30. 34,922. sz. A Lonkay Antal által szerkesztett Olvasókönyvről véleményes észrevételek kívántatnak.

8. Nov. 5. 33,938. sz. A Lippai- és Styrum-Limburgféle ösztöndíj hirdettetik.
9. Nov. 14. 34,499. sz. Heufler Lajos Kurze Reichs- und Länderkunde des Kaiser-Staates Oesterreich elfogadottnak nyilváníttatik.
10. Nov. 23. 34,959. sz. A Kassán megürült tanári székek hirdettetnek.
11. Dec. 2. 36,814. sz. A Széchényiféle ösztöndíj hirdettetik.
12. Oct. 30. 32,511. sz. A tanodai bizonyítványok meghamisításának rossz következményei emlékezetbe hozandók.
13. Nov. 19. 35,353. sz. A Baumgartner A. által irt Grundriss der Naturlehre elfogadtatik.
14. Nov. 29. 34,200. sz. Közöltetik azon tanintézetek névjegyzéke, melyeknél a növendékek másodszer is kivették már az iskolai bizonyítványt.
15. Oct. 21. 33,213. sz. A gymnasiumi könyvtár számára 57 iskolai programm küldetik.
16. Dec. 9. 38,400. sz. Lövényi József szépírászati táblái ajánltatnak.
17. Dec. 7. 30,932. sz. Becker A. M. munkája a gombákról ajánltatik.
18. Dec. 9. 38,395. sz. Az elemi iskolákkal ellátott helységek jegyzéke közöltetik.
19. Jan. 15. 106. sz. Közöltetik azon tanulók névjegyzéke, kik az iskolából kizárattak.
20. Jan. 22. 1551. sz. A „német-magyar tudományos műszótár“ czimü munka ajánltatik.
21. Febr. 10. 3,766. sz. Az ungvári gymnasiumban megürült tanári székekre csöd hirdettetik.
22. Febr. 18. 4,658. sz. Das Decimalrechnen und dessen Anwendung von Franz Sevcik ajánltatik.
23. Febr. 14. 3,922. sz. Hymni sacri in usum Juventutis edidit Thomas Kunzek ajánltatik.
24. Febr. 12. 3,747. sz. Terminologie d. Terrainformen von Ignatz Cybultz ajánltatik.
25. Febr. 22. 4,222. sz. Az iskolából kizárandó tanulók iránti szigor nagyobbítandó.
26. Febr. 25. 3,419. sz. A „Das Kaiser-Album“ czimü munka ajánltatik.
27. Mart. 8. 7,661. sz. Ösztöndíjak hirdettetnek.
28. Mart. 9. 6,972. sz. A „Grundzüge d. allg. Erdkunde von Fr. Schubert“ czimü munka ajánltatik.
29. Mart. 8. 6,161. sz. A fiumei, varasdi és eszéki tanintézetekben megürült tanári állomások hirdettetnek.
30. Apr. 4. 10,042. sz. Lehrbuch der Arithm. v. Fr. Mocnik. I. Th. ajánltatik.
31. Apr. 7. 9,818. sz. Schenkl Görög Olvasókönyve, ford. Kiss Lajos, elfogadtatik.
32. Máj. 26. 15,619. sz. Pokorny A. Naturgeschichte mit einem Anhang von 26 Tafeln ajánltatik.
33. Jun. 3. 2,475. sz. A Schedaféle földképekből a gymnasiumi könyvtár számára 2 péld. — Európa, Planiglob — küldetik.
34. Jun. 16. 17,938. sz. Griechisch-deutsches Schulwörterbuch von Doctor Carl Schenkl ajánltatik.
35. Jul. 4. 17,877. sz. Rendelet az érettségi vizsgálatnak tartásáról.
36. Jul. 8. 19,764. sz. Hirdettetnek a löcsei gymnasiumban; továbbá
37. Jul. 4. 19,664. sz. Az olomuczi gymnasiumban megürült tanári állomások.

